

F7/2009 - K poštovně historické koncepci popřevratového období 1918/19

Josef Weissenstein

Článek F. Dusbábka [1] naznačil, že nastala doba, kdy je vhodné přikročit k přípravě komplexního monografického zpracování popřevratového období 1918 – 1919 z poštovně historického hlediska, a to především v návaznosti na poštovně provozní problematiku spojenou se vznikem samostatného československého státu. Dodávám, že podobným způsobem bude třeba zpracovat i období 1938 – 1939 a období 1944 – 1945.

Nutným předpokladem úspěšného výsledku této práce bude především vazba na pionýrskou činnost F. Beneše st., který dokázal shromáždit neuvěřitelné množství archivního materiálu a část z těchto dokumentů stačil ještě zpracovat. Komplexní zpracování uvedené problematiky však bude mít smysl zahájit teprve tehdy, až bude po všech stránkách ujasněna koncepce díla.

Ke třem bodům, které si zaslouží další diskusi, bych se rád na tomto místě vyjádřil. Je to:

1. problematika *dělených* poštovních známek,
2. problematika tzv. *revolučních* přetisků a známek,
3. problematika československé poštovní služebny.

Úvodem je třeba ke všem třem bodům, a vlastně k celé poštovně historické koncepci popřevratového období 1918 – 1919, jasně říci, že pokud jsme si definovali jako jeden z pilířů našich úvah tzv. recepční zákon (č. 11/1918 Sb. o zřízení samostatného státu československého), pak je nezbytně nutné, abychom se jím také ve všech souvislostech řídili.

V tomto zákoně je dáno, že „*veškeré dosavadní zemské a říšské zákony a nařízení zůstávají prozatím v platnosti*“ a že „*všechny úřady... a ... ústavy... jsou podřízeny Národnímu výboru a prozatím úřadují a jednají dle dosavadních platných zákonů a nařízení*“. Bylo by zajisté pošetilé a naivní, kdybychom ustanovení tohoto zákona vnímali podobně, jako císaře v Andersenově pohádce Císařovy nové šaty, tedy tak, jak se nám právě hodí, nebo jak nám někdo „*vyvolený*“ nenápadně vnucuje.

Ale k věci. Pokud tedy všechna c. a k. nařízení zůstala podle zákona č. 11/1918 Sb. v platnosti, platilo i nařízení ministra obchodu ze dne 22. září 1916, jímž byl vydán poštovní řád [2]. Ten byl nahrazen až v roce 1936, s účinností od 1. března 1937 řádem novým.

Poštovní řád z roku 1916, § 18 – neplatné poštovní ceniny, odst. 1, písm. c) zní: „*poštovní ceniny, které mají stopy dřívějšího upotřebení nebo jsou silně zamazány nebo poškozeny, a vůbec takové, jež nelze rozeznati, jsou-li pravé a neupotřebené, poté poštovní ceniny, které jsou sestaveny z několika kusů, nebo z nichž kousky chybějí*“ (podtrženo J. W.). *Dírkování poštovních cenin je však přípustno, ač-li je znáti, že jsou pravé a neupotřebené*“.

Je tedy zřejmé, že dělené známky byly klasifikovány jako neplatné a poštovní zásilky jimi vyplacené měly být opatřeny příslušným doplatným. Jenže: známek byl nedostatek, takže lze pochopit použití dělených

známek ve vnitřním styku pošty nebo jako doplatní v definovaných případech. Tato autentická provizoria byla přechodně oprávněná a jejich filatelistická (sběratelská) hodnota je nesporná.

Zcela jiná situace však nastala u tzv. revolučních přetisků a známek. Posuďte sami, jak o věci referovala v odborném filatelistickém tisku [3] značka J.O. (se vši pravděpodobností Josef Rössler-Ořovský):

„V prvních dnech státního převratu v zemích československých připravil komitét filatelistických odborníků známých jmen návrhy na přetisky stávajících známek rakouských a odůvodnil návrh tím, že na známkách zobrazeny jsou motivy, s nimiž náš nový stát nemá na dále nic společného: říšská koruna, znak rakouský, poprsí, jehož představitel přestal být našim suverénem, a německé nápisy.

V tajné revoluční tiskárně (Wiesnerova tiskárna v Praze – pozn. J. W.) zhotoveny přetisky na rakouských známkách a mimoto vyzváno několik umělců a odborníků, aby učinili zatímní vládě návrhy přetisků a nových známek prozatímních... . Byloť totiž tajnému revolučnímu komitétu již tenkrát známo, že Rakousko jest úplně vyčerpáno a v brzkou – nejdéle snad ve 2–3 měsících – bude nuceno všech 14 bodů Wilsonových přijmouti.

Národní Výbor vyzval dne 29. X. ředitelství pošt a telegrafů, aby co nejrychleji předložilo návrhy na přetisky pro stávající známky. To stalo se již druhého dne (30. X.), kdy předloženy Národnímu Výboru, tehda v Obecním Domě zasedajícímu, dva návrhy přetisků, vypracované vrch. pošt. oficiálem J. Lešetickým na rozkaz poštovního ředitelství. Navrhovatel předložil současně ze svých sbírek ukázky různě přetištěných známek a známek provisorních všech dílů světa.

Komitét navrhuující přetisky a změnu známek přijal návrhy p. Lešetického předložené osobně p. vrchním radou drem. Fatkou (nynějším generálním ředitelem) a nařídil, aby zásoby známek v Praze a předměstích se nalézajících ihned opatřeny byly přijatými přetisky.

O věci dověděl se však poslanec p. dr. Rašín, jenž pojal pochybnost, zda Světový Poštovní Spolek schválí je a nebude činiti námitek a vyslovil se proti přetisku v této formě“.

A tak zhatil budoucí ministr financí plány filatelistických „revolucionářů“ na legalizaci jejich geniálního projektu. Tak lukrativní obchod si však podnikavci nemohli nechat ujít...

317.

**Nařízení ministra obchodu
ze dne 22. září 1916,
jímž se vydává nový poštovní řád.**

Článek I.

Na základě §§ 23 a 24 poštovního zákona vydává se pro tuzemskou poštovní dopravu následující poštovní řád.

Článek II.

§ 18. Neplatné poštovní ceniny.

1. Neplatny jsou tyto známky, na něž se pohlíží, jako by jich tu nebylo:

a) Známky, vystřižené z poštovních celin nebo z předmětů, na nichž jsou známky přímo vtisknuty;

b) známky, na nichž strana s obrazem jest gumována nebo nějak podobně připravena;

c) poštovní ceniny, které mají stopy dřívějšího upotřebení nebo jsou silně zamazány nebo poškozeny, a vůbec takové, jež nelze rozeznati, jsou-li pravé a neupotřebené, poté poštovní ceniny, které jsou sestaveny z několika kusů, nebo z nichž kousky chybějí. Dírkování poštovních cenin je však přípustno, ač-li je znáti, že jsou pravé a neupotřebené;

d) jestliže jsou známky na sebe nalepeny, známky, jež nejsou úplně viditelné;

e) poštovní ceniny, na nichž známkový obraz je přetištěn soukromým razítkem;

f) poštovní ceniny, jichž obraz je všelijak popsán nebo potuštěn, leč by se tak stalo zřejmě při porovnání nápisu nebo při vtiskování známky;

g) poštovní ceniny vzaté z oběhu.

2. Zakázáno je:

a) známkový obraz poštovní ceniny, umístěný na něm nápis nebo předtištěný text zcela nebo částečně přeškrtnouti, leč že by u poštovních celin a poštovních vzorců bylo v poznámce na nich nařizeno, aby se jednotlivé části textu škrtly;

b) známkový obraz, nápis nebo text docela nebo částečně odstraniti nebo jinak učiniti nečitelným nebo do jiné řeči přeložiti nebo opatřiti jinými poznámkami, dodatky, nálepkami a pod., než jaké poštovní řád připouští;

c) zákazy pod *a* a *b* platí vůbec i pro tiskopisy poštovní služby, které jsou určeny pro styk s obecnstvem.

... Celý článek uveřejňujeme na pokračování ve dvou částech v číslech 7 a 8 v roce 2009.